C/2026/67

30.1.2026

Avizul Comitetul Economic și Social European

Consolidarea valorilor europene în țările candidate rin sprijinirea sectorului serviciilor publice i prin capacitarea partenerilor sociali și a organizațiilor societății civile

(aviz exploratoriu la solicitarea Președinției daneze)

(C/2026/67)

Raportoare generală: **Kristina AALTONEN**

Consilier	Lorenzo TAMBURRINI
Decizia Adunării Plenare	25.2.2025
Temei juridic	Articolul 47 alineatul (1) din Regulamentul de procedură
Sesizare	7.2.2025, Scrisoarea din partea Președinției daneze a Consiliului UE
Temei juridic	Articolul 304 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene
Secțiunea competentă	Secțiunea pentru relații externe
Data adoptării în secțiune	9.9.2025
Data adoptării în sesiunea plenară	23.10.2025
Sesiunea plenară nr.	600
Rezultatul votului (pentru/împotrivă/abțineri)	211/0/3

1. Concluzii și recomandări

1.1. Comitetul Economic și Social European (CESE) subliniază rolul fundamental pe care îl joacă partenerii sociali și organizațiile societății civile din țările candidate și din statele membre ale UE în procesul de extindere a UE. Implicarea lor activă este esențială pentru sprijinirea tranziției țărilor candidate către valorile fundamentale universale ale Națiunilor Unite (ONU) și ale Uniunii Europene: democrația, drepturile omului, drepturile lucrătorilor și statul de drept.

1.2. CESE recomandă Comisiei Europene, în cadrul Instrumentului de asistență pentru preaderare și în alte contexte relevante:

— să invite partenerii sociali din țările candidate ca observatori în cadrul structurilor de dialog social intersectorial și sectorial de la nivelul UE, și să le finanțeze participarea. Acest lucru ar permite expunerea timpurile la practicile UE și ar sprijini învățarea;

— să orienteze strategic programele și instrumentele de finanțare ale UE pentru a consolida partenerii sociali și organizațiile societății civile din țările candidate, inclusiv dialogul social și civil;

— să acorde prioritate promovării și finanțării parteneriatelor și inițiativelor de învățare *inter pares* între partenerii sociali și organizațiile societății civile din statele membre ale UE și țările candidate pentru a promova schimbul reciproc și consolidarea capacităților;

— să se asigure că Garanția pentru tineret, planurile de creștere și agenda de reformă sunt utilizate ca mijloace de consolidare a dialogului social;

— să garanteze că se caută în mod activ sinergii cu alți actori, în special cu Organizația Internațională a Muncii, pentru a asigura coerența, a evita dublarea eforturilor și a consolida impactul sprijinului UE pentru dialogul social și consolidarea capacităților în țările candidate.

1.3. CESE subliniază următoarele:

— partenerii sociali care îi reprezintă pe angajatori și pe angajați, în special pe cei din cadrul serviciilor publice, ar trebui recunoscuți ca factori-cheie în promovarea încrederii publice, a instituțiilor democratice și a dialogului social eficient;

— cooperarea dintre autoritățile publice și societatea civilă ar trebui consolidată și instituționalizată ca parte a pregătirilor pentru aderare;

— urmând abordarea CESE, primul organ al UE care a aplicat principiile aderării treptate și a implicat țările candidate la UE în activitatea sa prin desemnarea „membrilor dintr-o țară candidată la aderare", alte organe și instituții ale UE ar trebui, de asemenea, să adopte această bună practică;

— țările candidate ar trebui încurajate să includă partenerii sociali și organizațiile relevante ale societății civile în comitetele lor de monitorizare, pentru a îmbunătăți punerea în aplicare, coordonarea și monitorizarea procesului, asigurându-se, în același timp, că reprezentativitatea este evaluată periodic.

2. **Observații generale**

2.1. Procesul de aderare este ghidat de criteriile de aderare (cunoscute și sub denumirea de „criteriile de la Copenhaga") și se bazează pe *acquis*-ul comunitar. Se așteaptă ca țările candidate să demonstreze că au instituit cadre juridice și instituții stabile care să garanteze democrația, statul de drept, drepturile omului și protecția minorităților.

2.2. Această așteptare este consolidată de instrumentele și standardele internaționale, inclusiv de Convențiile fundamentale ale Organizației Internaționale a Muncii (OIM) privind libertatea de asociere (nr. 87) ([1]), dreptul la negociere colectivă (nr. 98) ([2]) și consultările tripartite (nr. 144) ([3]). Aceste convenții stabilesc importanța recunoașterii partenerilor sociali și a asigurării dialogului structurat în procesele politice naționale.

2.3. Extinderea UE nu este pur și simplu un proces politic și instituțional; în esență, este un proces bazat pe valori. Țările candidate trebuie să se alinieze la valorile și principiile fundamentale universale ale ONU și ale UE. Alinierea trebuie să depășească legislația formală pentru a include instituții democratice puternice, o participare civică solidă și dialog social și civil la toate nivelurile.

2.4. Războiul din Ucraina a atras din nou atenția asupra importanței strategice a extinderii UE ca o necesitate geopolitică. Este esențial ca țările învecinate să se alinieze la o ordine democratică, mondială și europeană bazată pe norme, întemeiată pe dreptul internațional, pe multilateralism și pe principiile consacrate în Carta ONU.

2.5. CESE încurajează Comisia Europeană și alte instituții să identifice și să promoveze cele mai bune practici din țările candidate din trecut și din prezent, inclusiv:

— modul în care organizațiile patronale și sindicatele din cadrul serviciilor publice au sprijinit în mod constructiv procesele de reformă și consolidarea instituțiilor;

— modul în care cooperarea dintre societatea civilă și administrația publică a promovat transparența, eforturile anticorupție și răspunderea publică;

— modul în care mecanismele de dialog social și civil au contribuit la apărarea drepturilor fundamentale și la consolidarea instituțiilor democratice.

([1]) Convenția nr. 87 a OIM: Libertatea de asociere și protecția dreptului de organizare.
([2]) Convenția nr. 98 a OIM: Dreptul de organizare și negociere colectivă.
([3]) Convenția nr. 144 a OIM: Consultarea tripartită (Standardele internaționale de muncă).

2.6. CESE îndeamnă Comisia să abordeze încercările evidente de a suprima spațiul civic și mass-media independentă, și să reflecte mai bine aceste aspecte în strategia de extindere și în rapoartele de țară. Includerea tuturor țărilor candidate și potențial candidate la aderarea la UE în rapoartele privind statul de drept și drepturile fundamentale ar fi binevenită.

3. **Sprijinirea partenerilor sociali și a organizațiilor societății civile**

3.1. CESE face trimitere la avizele sale anterioare privind statul de drept și valorile democratice, în care importanța implicării semnificative a societății civile este evidențiată ([4]), și reafirmă rolul-cheie pe care îl joacă organizațiile societății civile în democrație ([5]). CESE subliniază rolul esențial al societății civile în asigurarea transparenței și a responsabilității în procesul de raportare al UE privind statul de drept, îndemnând la implicarea acesteia în toate etapele, pentru a spori legitimitatea democratică și acuratețea informației. CESE subliniază rolul democratic vital al societății civile în amplificarea vocilor cetățenilor și în protejarea drepturilor, solicitând un sprijin sporit din partea UE prin finanțare, garanții și reducerea sarcinilor pentru a consolida impactul și reziliența acestora.

3.2. CESE face trimitere, de asemenea, la avizele sale anterioare privind dialogul social, privind dialogul civil și democrația participativă și privind implicarea tineretului în dialogul social și civil ([6]). CESE subliniază importanța unui dialog social solid în elaborarea unor politici economice și sociale echitabile. Comitetul solicită o negociere colectivă mai puternică, un angajament tripartit semnificativ, și sprijin pentru cadrele de la nivel național. Ar trebui instituite și puse în aplicare structuri instituționalizate transparente de participare și consultare. CESE solicită o strategie mai puternică a UE în materie de dialog civil, inclusiv un plan de acțiune, un tablou de bord anual și grupuri de dezbatere ale cetățenilor, pentru a consolida democrația participativă și a pune în aplicare în mod eficace articolul 11 din TUE. Comitetul subliniază necesitatea unei participări semnificative a tinerilor la dialogul social și civil și solicită elaborarea de politici favorabile incluziunii, implicare structurală și sprijin pentru grupurile de tineret vulnerabile. CESE reiterează, de asemenea, importanța integrării dialogului civil și social în țările candidate printr-un cadru legislativ cuprinzător.

3.3. Comitetele consultative mixte (CCM) oferă platforme eficiente pentru încurajarea învățării reciproce, a dialogului civil și a proiectelor pilot de cooperare. Acestea au un rol important în urmărirea negocierilor de aderare la UE și în promovarea dialogului instituțional cu organismele UE.

3.4. CESE îndeamnă instituțiile UE să adopte o abordare strategică și favorabilă incluziunii în ceea ce privește viitoarele extinderi. O societate civilă liberă și autonomă este esențială pentru protejarea democrației, în special pentru protejarea drepturilor și libertăților fundamentale și pentru combaterea creșterii populismului. Societatea civilă organizată acționează în interesul publicului prin mijloace democratice și poate să întindă punți între instituțiile guvernamentale și cetățenii obișnuiți. Aceasta oferă un spațiu în care oamenii își pot exprima preocupările, pot pleda pentru drepturile lor și pot participa la un angajament civic nonviolent. Bazată pe valori comune, societatea civilă reflectă vocile diferitelor comunități, inclusiv ale celor mai vulnerabile.

3.5. CESE solicită ca instrumentele existente ale UE, cum ar fi Instrumentul de asistență pentru preaderare (IPA III), să fie utilizate mai eficient pentru a-i sprijini pe actorii democratici din țările candidate, reamintind îndeosebi mecanisme precum reacordarea de granturi pentru a ajunge la toate zonele și grupurile vulnerabile.

([4]) Avizul Comitetului Economic și Social European – Evaluarea rapoartelor anuale ale Comisiei Europene privind statul de drept în Uniunea Europeană (aviz din proprie inițiativă) (JO C, C/2025/1184, 21.3.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/1184/oj).

([5]) Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema „Sprijinirea și finanțarea societății civile în domeniul drepturilor fundamentale, al statului de drept și al democrației” (aviz din proprie inițiativă) (JO C, C/2023/861, 8.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/861/oj).

([6]) Avizul Comitetului Economic și Social European privind „Propunere de recomandare a Consiliului privind consolidarea dialogului social în Uniunea Europeană” [COM(2023) 38 final – 2023/0012 (NLE)] și privind „Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor – Consolidarea dialogului social în Uniunea Europeană prin valorificarea întregului său potențial de gestionare a tranzițiilor echitabile” [COM(2023) 40 final] (JO C 228, 29.6.2023, p. 87); Avizul Comitetului Economic și Social European pe tema „Consolidarea dialogului civil și a democrației participative în UE: calea de urmat” (aviz exploratoriu la solicitarea Președinției belgiene) (JO C, C/2024/2481, 23.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/2481/oj); Avizul Comitetului Economic și Social European – Implicarea tinerilor în dialogul social și civil în regiunea mediteraneeană (aviz din proprie inițiativă) (JO C, C/2025/1189, 21.3.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/1189/oj); Avizul Comitetului Economic și Social European – Importanța instituționalizării dialogului civil și social în țările candidate și în țările partenere ale UE (aviz din proprie inițiativă) (JO C, C/2025/5152, 28.10.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/5152/oj).

3.6. Aceasta include, de asemenea, sprijin specific pentru partenerii sociali, inclusiv în serviciile publice, și organizațiile societății civile, precum și dezvoltarea unor programe de consolidare a capacităților care promovează valorile universale și europene prin parteneriat, dialog și implicare civică.

3.7. CESE recomandă acordarea de prioritate, în cadrul următorului CFM, finanțării unor platforme care să faciliteze cooperarea transnațională între partenerii sociali și organizațiile societății civile din statele membre ale UE și țările candidate. Aceste parteneriate pot încuraja schimbul de cunoștințe, sprijinul reciproc și angajamentul comun pentru valorile europene. Un bun exemplu este rețeaua de mobilitate urbană durabilă CIVINET Slovenia-Croația-Europa de Sud-Est ([7]).

4. **Serviciile publice ca fundament pentru democrație și încredere**

4.1. Procesul alinierii țărilor candidate la principiile democratice comune și la valorile UE necesită o implicare civică amplă. Angajatorii și lucrătorii din sectorul public, în strânsă colaborare cu societatea civilă, nu sunt doar promotori, ci și agenți transformatori în elaborarea, punerea în aplicare, monitorizarea și evaluarea politicilor. Implicarea lor activă și structurată poate asigura că normele democratice, drepturile omului și statul de drept sunt integrate eficient în instituții și în viața de zi cu zi.

4.2. În acest context, CESE subliniază că un sector public funcțional și bazat pe drepturi, susținut de angajatori și lucrători implicați și competenți, este esențial pentru a integra aceste valori în practică. Ar trebui instituite și puse în aplicare structuri instituționalizate transparente de participare și consultare.

4.3. Serviciile publice transparente, profesionale și responsabile sunt esențiale pentru construirea și menținerea încrederii cetățenilor în instituțiile politice și administrative. Elementele-cheie ale vieții democratice – accesul la justiție, egalitatea de tratament și furnizarea serviciilor – sunt puse în aplicare și percepute de populație prin aceste instituții.

4.4. Prin dialogul social structurat, organizațiile patronale și sindicatele contribuie la promovarea unor condiții de muncă decente, inclusiv a guvernanței, a respectării drepturilor lucrătorilor și a statului de drept. Rolul lor în modelarea și furnizarea serviciilor publice sprijină tranziția către valorile fundamentale ale Uniunii Europene.

4.5. În același timp, cooperarea dintre autoritățile publice și organizațiile societății civile este esențială pentru a asigura deschiderea, participarea civică și responsabilitatea în guvernanță. Această colaborare ar trebui să fie sprijinită activ și instituționalizată ca un instrument permanent pentru promovarea rezilienței democratice și a coeziunii sociale în țările candidate.

4.6. Ar trebui să se acorde o atenție deosebită colaborării dintre sectorul public al statelor candidate și al statelor membre ale UE, inclusiv proiectelor comune, formării și învățării reciproce care consolidează capacitatea democratică și profesionalismul administrativ.

4.7. CESE subliniază că sistemele de educație sunt o piatră de temelie a rezilienței democratice și un mijloc crucial pentru promovarea statului de drept, a drepturilor fundamentale și a cetățeniei incluzive. Cadrele didactice sunt factori-cheie în acest proces. În multe țări din vecinătatea estică, în special în cele cu moșteniri postsovietice, o parte semnificativă a cadrelor didactice a fost formată inițial în cadrul unor modele pedagogice centralizate, autoritare. Acestor sisteme le-a lipsit adesea accentul pe gândirea critică, pluralism sau participarea democratică. În acest context, CESE solicită Comisiei și autorităților naționale să acorde o prioritate deosebită în cadrul programelor IPA actuale și viitoare dezvoltării profesionale continue a cadrelor didactice, cu accent pe educația civică, valorile democratice și drepturile omului. Acest lucru se aliniază la obiectivele specifice ale Regulamentului privind IPA ([8]), care includ încurajarea guvernanței democratice și a respectării drepturilor fundamentale, precum și promovarea educației și a ocupării forței de muncă incluzive, în special pentru tineri. CESE solicită ca Erasmus+ și alte programe relevante ale UE să fie utilizate pentru a atinge aceste obiective, după caz.

([7]) https://civinet-slohr.eu/hr/english/.

([8]) Regulamentul (UE) 2021/1529 al Parlamentului European și al Consiliului din 15 septembrie 2021 de instituire a Instrumentului de asistență pentru preaderare (IPA III) (JO L 330, 20.9.2021, p. 1).

4.8. CESE subliniază, de asemenea, importanța educației nonformale, care capacitează cetățenii, societatea civilă și instituțiile publice prin consolidarea competențelor, promovarea valorilor democratice și consolidarea participării civice. Acesta promovează dialogul incluziv, consolidează coeziunea socială și sprijină pilonii-cheie ai guvernanței transparente în procesul de aderare la UE.

4.9. CESE subliniază necesitatea de a proteja și de a promova autonomia profesională a cadrelor didactice, inclusiv libertatea pedagogică și independența instituțională. Autonomia constituie o cerință prealabilă pentru a permite cadrelor didactice să promoveze dialogul deschis, gândirea critică și sensibilizarea cu privire la drepturi în sala de clasă. CESE îndeamnă Comisia să sprijine activ reformele care garantează libertatea academică și autonomia profesională, protejează cadrele didactice de represalii și asigură implicarea semnificativă a profesioniștilor din învățământ în dezvoltarea politicilor educaționale. Autonomia profesională a cadrelor didactice este esențială pentru consolidarea culturii democratice și a încrederii instituționale.

Bruxelles, 23 octombrie 2025.

Președintele

Comitetului Economic și Social European

Séamus BOLAND